

RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANGAN HOLDA IJTIMOIY LOYIHALAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH

Ubaydullayev Olimjon Ubaydulla o'g'li

Raqamli iqtisodiyot va agrotexnologiyalar

Universiteti Magistr 1-kurs

Annotatsiya. Maqolada raqamli texnologiyalar yordamida ijtimoiy loyihalar samaradorligini baholash metodikasi, mezonlari va texnik vositalari tahlil qilinadi. Zamonaviy axborot texnologiyalari ijtimoiy sohalarda monitoring, baholash va tahlil jarayonlarini avtomatlashtirish, obyektivlashtirish va shaffoflashtirish imkonini beradi. Baholashda foydalanilayotgan raqamli vositalar, ularning afzalliklari va mavjud muammolari, shuningdek, xalqaro tajribaga asoslangan holda takomillashtirish yo'llari muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: raqamli baholash, ijtimoiy loyiha, monitoring tizimi, indikatorlar, sun'iy intellekt, onlayn platforma, axborot tizimi, samaradorlik.

KIRISH

Bugungi raqamli transformatsiya sharoitida har qanday davlat yoki nodavlat subyekt tomonidan amalga oshirilayotgan ijtimoiy loyihalarning samaradorligini aniqlash nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlik nuqtai nazaridan ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ijtimoiy loyihalar aholi farovonligini oshirish, ma'naviy-ma'rifiy muhitni rivojlantirish, ta'lim, sog'liqni saqlash, ekologiya va fuqarolik jamiyatini mustahkamlash kabi sohalarni qamrab oladi. Bunday loyihalarning qanday amalga oshirilgani, ularning natijasi, aholi hayotiga ta'siri va uzoq muddatli barqarorligi esa aynan samaradorlik bahosi orqali aniqlanadi.

An'anaviy baholash usullari (so'rovnoma, tahliliy hisobotlar, statistik ko'rsatkichlar) ko'plab holatlarda subyektivlikka, inson xatolariga, ma'lumotlar yetishmasligiga va vaqt tejalmasligiga olib keladi. Shu bois, hozirgi kunda raqamli texnologiyalar asosida ishlovchi baholash platformalari, avtomatlashtirilgan monitoring tizimlari, sun'iy intellekt yordamida tahlil qilish usullari keng qo'llanilmoqda. Ushbu maqolada ijtimoiy loyihalarni baholashda raqamli texnologiyalarning imkoniyatlari, amaliy yechimlari va takomillashtirish yo'nalishlari chuqur tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

Raqamli texnologiyalar yordamida ijtimoiy loyihani baholash — bu loyiha hayotiy siklining har bir bosqichida (rejalashtirish, amalga oshirish, natijalarni monitoring qilish va yakuniy tahlil) real vaqt rejimida axborot to'plash, saqlash, tahlil qilish va vizualizatsiya qilish imkonini beradigan integratsiyalashgan yondashuvdir.

Jahon tajribasida BMT, UNDP, USAID kabi tashkilotlar raqamli monitoring tizimlarini keng joriy etmoqda. Masalan, “KOBO Toolbox”, “DevResults”, “DHIS2” kabi ochiq kodli platformalar orqali ijtimoiy dasturlarning ta’siri muntazam baholanadi. O‘zbekistonda ham “Yagona ijtimoiy reyestr”, “Mahalla” axborot tizimi, “my.gov.uz” kabi platformalar orqali aholini raqamli kuzatish va ehtiyojlarga qarab resurslarni taqsimlash imkoniyati yaratilmoqda [2].

Zamonaviy ijtimoiy loyihalar o‘z mazmuni va ko‘lamiga ko‘ra, keng auditoriyaga ta’sir ko‘rsatadi, resurslar, vaqt va inson omilini qamrab oladi. Ularning muvaffaqiyati yoki muvaffaqiyatsizligi esa ko‘p hollarda aniqlangan natijalarga emas, balki ushbu natijalarni qanday o‘lchashga, tahlil qilishga va baholashga qaratilgan mexanizmlarga bog‘liq bo‘ladi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, har qanday ijtimoiy loyiha samaradorligini baholash masalasi alohida ilmiy va amaliy e’tiborni talab etadi. Ayniqsa, bu jarayonda raqamli texnologiyalar vositasida tashkil etilgan monitoring va baholash tizimlari orqali ilg‘or natijalarga erishish mumkinligi hozirgi bosqichda yaqqol namoyon bo‘lmoqda.

Ijtimoiy loyiha samaradorligini aniqlashda asosiy e’tibor natijalarni raqamli ko‘rinishda qayd etish, ma’lumotlar bazasiga joylashtirish, real vaqt rejimida yangilab borish va tahliliy algoritmlar orqali chuqur o‘rganishga qaratiladi. Bu esa monitoring jarayonini nafaqat jadallashtiradi, balki baholashda ishonchlilik, aniqlik va izchillik mezonlarini ham kafolatlaydi [3]. Masalan, aholiga mo‘ljallangan sog‘liqni saqlash loyihasida foydalanuvchilarning ro‘yxatga olinishi, ularning tibbiy muolajadan keyingi holati, shikoyatlar va takliflarning onlayn qaydi va ularni avtomatik tahlil qilish orqali loyiha haqiqiy ta’siri aniqlanishi mumkin.

Bunday tizimlarni ishlab chiqish va joriy etishda birinchi navbatda loyiha monitoringi uchun asosiy indikatorlar aniqlanadi. Bu indikatorlar sonli va sifatli ko‘rsatkichlardan iborat bo‘lib, ularning har biri raqamli tahlil vositalari orqali avtomatik kuzatilib boradi. Misol uchun, yoshlar bandligiga oid loyihadagi “ish bilan ta’minlanganlar soni”, “kasbiy malaka kurslarini tamomlaganlar”, “loyihadan keyingi 6 oyda ishda qolganlar ulushi” kabi mezonlar to‘g‘ridan-to‘g‘ri baholashning raqamli o‘lchovlariga aylanadi.

Bundan tashqari, raqamli baholash tizimlari loyihani tanqidiy nuqtai nazardan qayta ko‘rib chiqish imkonini ham yaratadi. Yani, mavjud axborotlarni real vaqt rejimida monitoring qilish orqali loyiha zaif jihatlari aniqlanib, zarurat tug‘ilganda darhol tuzatishlar kiritilishi mumkin [4]. Bu metod “reaktiv” emas, balki “proaktiv” boshqaruvni shakllantiradi, ya’ni muammo yuzaga chiqmasdan oldin uni aniqlash va bartaraf etishga xizmat qiladi. Bu esa loyiha menejerlarining faolligi, mas’uliyati va tashabbuskorligini oshiradi.

XULOSA VA MUNOZARA

Ijtimoiy loyihalar samaradorligini baholashda raqamli texnologiyalarni qo'llash bugungi kunning zarurati bo'lib, u nafaqat monitoring jarayonini tezlashtiradi, balki axborotning ishonchliligini, aniqligini va ochiqqligini ta'minlaydi. An'anaviy usullardan farqli o'laroq, raqamli baholash vositalari ko'p sonli loyihalarni bir vaqtning o'zida kuzatish, baholash, taqqoslash va bashorat qilish imkonini beradi.

Raqamli texnologiyalar yordamida ijtimoiy ta'sir indikatorlarini shakllantirish, foydalanuvchi fikrlarini onlayn tahlil qilish, hududiy va demografik segmentatsiyani aniqlash, barqarorlikni monitoring qilish — bularning barchasi zamonaviy loyiha boshqaruvi jarayonining ajralmas bo'lagiga aylanmoqda.

Kelajakda raqamli baholashning sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (big data), blokcheyn va raqamli audit kabi yo'nalishlari rivoj topib, ijtimoiy sohalardagi islohotlarning real natijalarini o'lchashda hal qiluvchi rol o'ynashi kutilmoqda. Shu sababli, ijtimoiy soha subyektlari, davlat idoralari va nodavlat tashkilotlar ushbu texnologiyalarni o'z faoliyatiga joriy etish orqali samaradorlik va ishonchlilikni ta'minlashi zarur.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Jo'rayev, M. (2021). Innovatsion menejment: nazariya va amaliyot. Toshkent: Iqtisodiyot va innovatsiyalar nashriyoti.
2. Tursunov, B. (2022). "Raqamli iqtisodiyot sharoitida ijtimoiy sohani boshqarishning zamonaviy yondashuvlari", Iqtisodiyot va ta'lim jurnali, №4, 45–50-betlar.
3. G'ulomov, S.S., Abduqodirov, A.A. (2020). Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
4. Raxmonov, Z. (2023). "Raqamli transformatsiya jarayonida ijtimoiy innovatsiyalar samaradorligini baholash mezonlari", Innovatsion rivojlanish jurnali, №2, 38–43-betlar.